

Vélemények és tapasztalatok a közbiztonságról. Ifjúsági bűnmegelőzési vizsgálat Budapest XII. kerületének középiskolásai körében

RITTER Ildikó – SZKÁROSSY Zoltán

A vizsgálat célja az volt, hogy megismerjük a célpopuláció, azaz a XII. kerület középiskoláiba járó, tizedik osztályos fiatalok viktimológiai érintettségét és jellemzőit. A vizsgálat eredményei alapján kijelenthetjük, hogy a 16–17 évesek körében a XII. kerületben a latencia – a bűncselekmény sértettjévé válás vonatkozásában – legalább kilencszeres. Ez a latenciaérték pusztán azt mutatja – és nem szerencsés másként értelmezni (!) –, hogy a megtörtént bűncselekményeknek csak egy töredéke jut a hatóságok tudomására. Ugyanakkor ráirányítják a figyelmet arra, hogy viktimológiai vizsgálatok hiányában, pusztán a kriminálstatisztikai adatok alapján történő intervenciók vagy megelőzési stratégiák esetlegesek.

Az elméleti és a gyakorlati szakemberek sokszor olyan messze vannak egymástól, mint Makó Jeruzsálemtől. A XII. kerületben, a Maros utcában található a BRFK XII. kerületi rendőrkapitánysága (a páratlan oldal elején), és vele átellenben az Országos Kriminológiai Intézet (a páros oldal elején). Jó pár évtizede működik a két intézmény egymással szemben, de mostanáig nem volt példa arra, hogy együttműködtek volna! Pedig ez mennyi lehetőséget rejthet! A közeledési szándék a gyakorlatban 2014-ben, egy célzott ifjúsági viktimológiai vizsgálatban ölthetett testet. A cél az volt, hogy feltárjuk és megismerjük a célpopuláció, azaz a XII. kerület középiskoláiba járó, 10. osztályos fiatalok viktimológiai érintettségét és jellemzőit. A vizsgálatra Budapest XII. kerületének öt középiskolájában került sor, így a vizsgálati eredmények is csak a mintába kerültekre vonatkoztathatók.¹

A vizsgálat módszertana

A mintavételi keretet a XII. kerület középiskoláinak 10. osztályaiban tanuló magyar anyanyelvű vagy magyarul jól beszélő diákok alkották. A kerületben nyolc olyan középiskola van, amelyre a mintavételi keret feltételrendszere kiterjeszhető volt. Ebből

¹ A vizsgálatban a következő iskolák vettek részt: Budai Középiskola, Sashegyi Arany János Általános Iskola és Gimnázium, Városmajori Gimnázium és Kós Károly Általános Iskola, Tamási Áron Általános Iskola és Német Két Tannyelvű Nemzetiségi Gimnázium, Budapesti Osztrák Iskola.

kettő elutasította a részvételt, egy pedig módszertani problémák miatt nem került a mintába. Mintavételi eljárásként a rétegzett mintavétel módszerét választottuk.² Összesen 15 osztályban került sor az adatfelvételre, amelynek alapján 344 értékelhető kérdőív került a vizsgálati mintába, így a mintanagyság 344 főt tett ki (N = 344).³ Az adatgyűjtés önkitöltős kérdőívek alkalmazásával történt, mert a kutatás célkitűzéseinek ez felelt meg leginkább. A kérdőívek alkalmazása révén strukturált, egymással összevethető válaszokat kaphattunk a vizsgálatba bevont fiataloktól.

Az adatfelvételre 2014 áprilisában került sort. A vizsgálatban való részvétel önkéntes volt.⁴ A kérdőív négy blokkból állt. Az első blokk szubjektív biztonságérzettel és személyes érintettséggel kapcsolatos kérdéseket tartalmazott. A második az iskolában előforduló devianciák és viktimizációs tapasztalatok megismerését célozta. A harmadik a fiatalok rendőrökkel és bűnmegelőzéssel kapcsolatos attitűdjét és véleményét vizsgálta, míg a negyedik blokk független változókat tartalmazott, jellemzően a válaszadó személyével kapcsolatos szociodemográfiai, illetve a kockázati magatartásokkal összefüggő kérdéseket.

A megkérdezettek 46,4 százaléka volt fiú, 53,6 százaléka pedig lány. Közel egyharmaduk (31,1 százalék) lakott a XII. kerületben, további 37 százalék a budai agglomerációban, s mindössze 6 százalékuk volt pesti illetőségű, a többiek otthona pedig (25,8 százalék) a XII. kerületet körülvevő budai kerületekben (I., II., XI.) volt. A vizsgálati eredmények bemutatására a kérdőívben is alkalmazott négy blokkban, jelen esetben fejezetben kerül sor.

Az áldozattani vizsgálatok jelentősége és szükségessége

Abból az alapfeltevésből kellett kiindulnunk, hogy a fiatalok viktimizációs érintettségének vizsgálata során a felnőtt populációétól eltérő megközelítésre van szükség. Az áldozattá válás etiológiája terén talán nincs nagy különbség, de a fiatalok vonatkozásában szituációs-specifikus értelmezésre van szükség.

Nils Christie⁵ szerint az ideális áldozat az a személy vagy azon csoportba tartozó személyek, akikre legkönnyebben ráhúzható a teljes és legitimált áldozatszerep. Ők a gyenge, de tisztességes, feddhetetlen személyek. Azt gondoljuk, a bűncselekmények áldozatai részben valóban ilyen személyek, de – amint arra Farrall és Maltby⁶ is rámutat – az elkövetők és áldozatok szeparációja nem annyira tiszta, mint azt a bűnözéssel

2 A mintaválasztásnál figyelembe vettük, hogy a kerületben különböző iskolatípusok működnek. Szükséges hangsúlyozni azonban, hogy szakközépiskola és szakiskola elenyésző számban található itt. Mivel a mintába kerülő intézményeknek a mintavételi keretben foglalt életkori specifikációnak is meg kellett felelniük, és az egyik vonatkozó intézmény elutasította a részvételt, így szakiskolai osztályból csak egy, szakközépiskolaiból pedig három került a mintába. Ezek mind a Budai Középsiskolába tartoztak. A mintába került gimnáziumi osztályok száma 11 volt.

3 A 356 kitöltött kérdőívből 12-t kizártunk a mintából, mert a kitöltés komolytalan volt. Így mindösszesen 344 fő, illetve kitöltött kérdőív alkotta a vizsgálati mintát. Az adatfelvételben történő részvételt a mintába került iskolákból a kérdézet megelőzően, írásban mindössze hat diák és/vagy szülője utasította el.

4 Nyílt válaszmeztárgadásra nem került sor.

5 Christie (1986)

6 Farrall–Maltby (2003)

kapcsolatos társadalmi diskurzusok, sőt sztereotípiák mutatják. Singer,⁷ Van Dijk és Steinmetz,⁸ valamint Gottfredson⁹ tanulmányaikban rámutatnak, hogy az úgynevezett „életstílusfaktor”, a szituációs körülmények és a strukturális nehézségekre adott egyéni válaszok, reakciók (mint például a kábítószer-függőség, jogsértések vagy éppen viktimizációs tapasztalatok) nemcsak fontos rizikófaktorok, hanem fenntartói a társadalmi kirekesztés számos formájának.¹⁰

A 14–18 év közötti korosztályt meglehetősen ritkán választják viktimológiai vizsgálatok célcsoportjának, holott ez az életkori csoport életstílusfaktorait tekintve hátróztottan viktimogénnek tekinthető. Az egyetlen célzott ifjúsági viktimológiai vizsgálatra 2003-ban került sor, azonban ez is mindössze három város (Vác, Tatabánya és Salgótarján) 10. és 11. osztályosainak körében vizsgálta – 1500 fős reprezentatív mintán – a jelenséget.¹¹ A mintán mért latencia tízszeres volt.

Sajnálatos tényként kell megállapítani, hogy eddig egyetlen célzott, országos felnőtt mintán végzett viktimológiai kutatás (victimological survey) készült csak hazánkban. Az is több mint tíz évvel ezelőtt. Miközben egyes fejlett országokban évente (pl. az Egyesült Államokban),¹² de legalább két évente (pl. Nagy-Britanniában) sort kerítenek rá.¹³ Az első nagy mintás viktimizációs vizsgálatot az Egyesült Államokban végezték 1966-ban, és 1972 óta minden évben történik adatfelvétel (National Crime Victimization Survey – NCVS).¹⁴

AZ ENSZ a bécsi deklarációban¹⁵ egyértelműen megfogalmazta, hogy hiteles bűnmegelőzési koncepció megfogalmazásakor nem elégséges csak a rendőrségi adatokra támaszkodni, hanem ismerni kell az áldozatok tényleges számát és jellemzőit is. A megismerés eszközeként pedig a viktimológiai vizsgálatokat jelölte meg. A magyar kormány is felismerte e kriminológiai terület vizsgálatának fontosságát, és 2003-ban kormányhatározatban¹⁶ tette a belügyminiszter feladatává, hogy gondoskodjon évente a latens bűncselekményeket feltáró viktimológiai kutatások elvégzéséről.¹⁷ Azóta mindösszesen egyetlen (!) alkalommal került erre sor. Számos fontos megállapításon túl e vizsgálat egyértelművé tette, hogy hazánkban a felnőtt lakosság sérelmére elkövetett cselekmények közül csak minden második jut a hatóságok tudomására, azaz az ismertté vált bűncselekményekhez képest a latencia 100 százalékos volt.¹⁸

7 Singer (1981)

8 Van Dijk–Steinmetz (1983)

9 Gottfredson (1984)

10 Lásd Hagan–McCarthy (1997); Neale et al. (2005); Seddon (2005)

11 „Fiatalok a bűnözés ellen” címmel az Országos Kriminológiai Intézet és az Egészséges Ifjúságért Alapítvány 2003-ban végzett vizsgálatot Vác, Tatabánya és Salgótarján 10. és 11. osztályos fiataljainak körében. A vizsgálat megvalósulását a Biztonságos Magyarországgért Közalapítvány támogatta. Lásd Ritter (2003)

12 *National Crime Victimization Survey*. Évente két alkalommal történik adatgyűjtés.

13 Lásd *British Crime Survey*. (2014. évi eredmények.)

14 A kérdésés 60 000 háztartást és mintegy 100 000 embert érint. Lásd Hagan (1989) 312–341.

15 *Vienna Declaration on Crime and Justice: Meeting the Challenges of Twenty-first Century 2000*.

16 1002/2003. (I. 8.) Korm. határozat

17 Kó (2004)

18 Barabás (2004)

Mit mutatnak a statisztikai adatok?

A Budapest XII. kerületében ismertté vált bűncselekmények száma az elmúlt öt évben (2009–2013) az ismertté vált budapesti összbünyözésnek töredékét teszi csak ki. Az arányokat tekintve a vizsgált időszakban 2,5 százalék vagy az alatti volt a kerület részesedése az ismertté vált budapesti bűncselekmények között. Ez nem azt jelenti persze, hogy ennyi bűncselekmény történt, hanem azt, hogy a hatóságok ennyiről szereztek tudomást, ennyi esetben indult büntetőeljárás bűncselekmény bejelentése, feljelentés vagy hatósági észlelés következtében.

Komoly kérdés, hogy vajon mekkora lehet a latencia, illetve hogy a latencia vajon milyen bűncselekmények vonatkozásában a legnagyobb, valamint mely életkori csoport esetében a legmagasabb? Habár budapesti vonatkozásban a Hegyvidék (XII. kerület) bűnügyi fertőzöttsége az ENyÜBS adatai alapján alacsony, nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a lakosság szubjektív biztonságérzete nem feltétlenül korrelál a bűnügyi statisztikával.

Hogy mekkora a latencia, arra vizsgálat nélkül nem lehet választ adni. Azt azonban a jelen vizsgálat alapján meg tudjuk mondani, hogy a vizsgált korcsoportban (16–17 évesek) minimálisan mekkora a latencia. Az eredmények szerint az iskolában történt, büntetőjogi értelemben bűncselekménynek (vétségnek vagy büntettnék) minősíthető cselekményt elszenvedett diákok aránya a mintában 38,1 százalék volt (N = 131). Azaz gyakorlatilag minden harmadik megkérdezett diák elszenvedett – a vizsgálatot megelőző egy évben – valamilyen bűncselekménynek minősíthető sérelmet az iskolájában. Az elszenvedett cselekmények száma magasabb volt, mint a sértettek száma, hiszen számos esetben előfordult, hogy a sértett fiatal többféle incidenst is megjelölt. A 131 érintett diák 160 eseményről számolt be.

Ha pusztán ezeket az adatokat vesszük alapul, amelyekről tudjuk, hogy valóban megtörténtek, és bizonyosan a XII. kerületben realizálódtak, sőt jellemzően 2013-ban történtek, és mindezt összevetjük a hivatalos kriminálstatisztikai adatokkal, amelyek szerint 18 olyan bűncselekmény vált ismertté a XII. kerületben 2013-ban, amely esetében a sértett 16–17 éves fiatal volt, akkor megállapíthatjuk, hogy az ismertté vált bűncselekmények száma jóval alatta maradt a vizsgálati mintában, csak az iskolán belül mért 160 cselekménynek. És akkor még nem is szóltunk a megkérdezettek azon 39,7 százalékáról, akik azt jelezték, hogy érte már valamilyen „kellemetlenség” őket akkor, amikor este elmentek otthonról.¹⁹ A sértettek elmondása alapján ezen esetek közel 40 százaléka volt bűncselekménynek minősíthető (lopás, rablás, testi sértés, zaklatás, személyi szabadság korlátozása) és minden harmadik cselekmény történt csak a XII. kerületben. (Ez plusz 23 esetet jelent.)

A 2013. évre vonatkozó kriminálstatisztikai adatok és a jelen viktimológiai vizsgálat eredményei alapján a fiatalok sérelmére elkövetett bűncselekmények vonatkozásában így a latencia megközelítőleg legalább kilencszeres a kerületben, azaz kilencszer több cselekmény történt 2013-ban a mintába került sértettek önbevallása alapján,

¹⁹ „Ért-e már valamilyen kellemetlenség, amikor este elmentél otthonról?”

mint amennyi a hatóság tudomására jutott. Ez a latenciaérték pusztán azt mutatja, és nem szerencsés másként értelmezni, hogy a megtörtént bűncselekményeknek csak egy töredéke jut a hatóságok tudomására. Minél fiatalabb a sértett személye, illetve minél kisebb a szociális távolság az elkövető és a sértett között, annál nagyobb latencia valószínűsíthető. Ez nem a bűnüldözés, a bűnüldöző hatóság eredménytelenségét tükrözi, pusztán azt, hogy a lakosság vagy a sértettek nem igénylik feltétlenül minden esetben a hatósági beavatkozást vagy bizonyos okok miatt nem tudnak, mernek a hatósághoz fordulni. Ugyanakkor ráirányítják a figyelmet arra, hogy – viktimológiai vizsgálatok hiányában – a pusztán a kriminálstatisztikai adatok alapján történő intervenciók vagy megelőzési stratégiák esetlegesek.

De miért vannak ilyen kevesen a fiatalkorú sértettek a bűnügyi statisztikákban?

Ennek oka elsősorban az életkori jellemzőkkel hozható összefüggésbe. Kiemelt indikátorok:

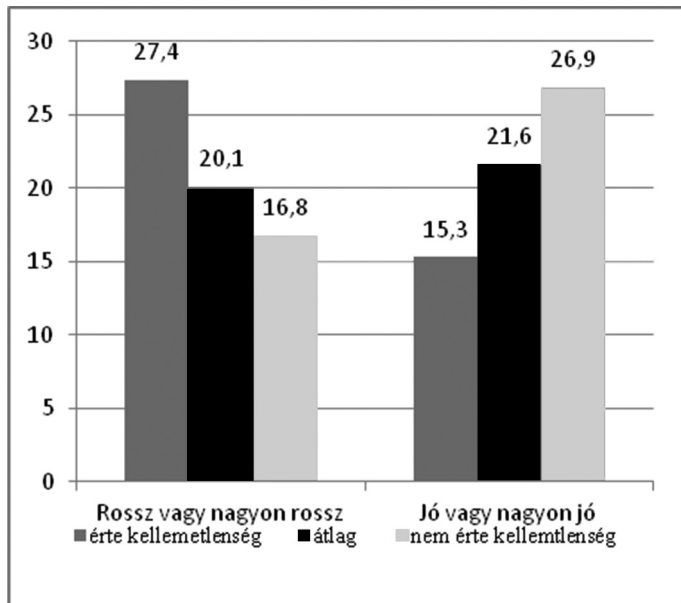
- szubjektív deviancia-, illetve bűncselekmény-definíciók;
- a jogszabály által definiált és a szubjektív áldozati-sértetti szerep közti konszenzus hiánya;
- az elkövető és a sértett közti kapcsolat (kis szociális távolság, azaz sok esetben jól ismeri egymást az elkövető és a sértett);
- a sértett fiatal szégyenérzete;
- a sértett fiatal információhiánya;
- az életkorból adódó bizonytalanság, tanácstalanság és a sérelem közlésének következményeitől való félelem;
- a közlés lehetőségével, módjával kapcsolatos ismerethiány;
- az úgynevezett felnőtt „support system” hiánya.

A szubjektív biztonságérzet és a személyes érintettség

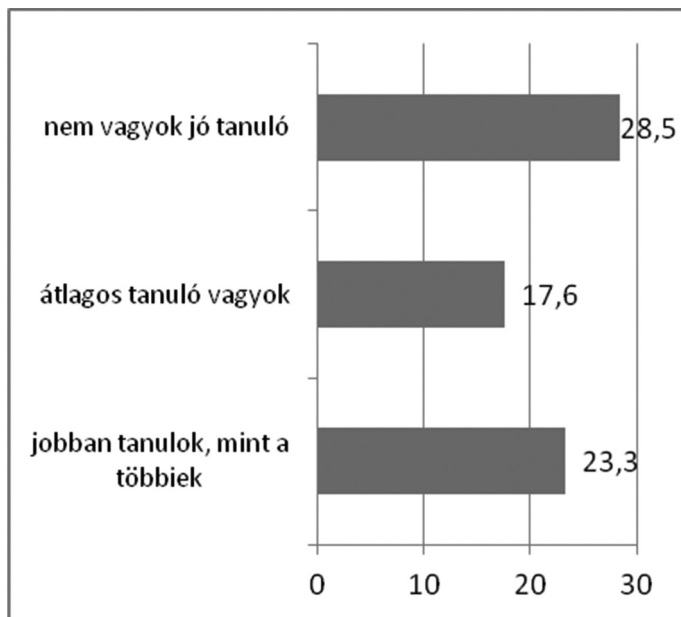
A közbiztonság megítélésének egyik legfontosabb indikátora a szubjektív biztonságérzet. Hiába a kedvezőnek tűnő, a közbiztonságot viszonylag jónak ábrázoló bűnügyi statisztika, ha a lakosság biztonságérzete alacsony, a bűnözési félelem pedig magas. Vizsgáljuk meg a mintába kerültek attitűdjét a kérdés vonatkozásában! Az iskolán belül előforduló viktimizációs érintettség nem gyakorolt érdemben hatást a megkérdezettek közbiztonsággal kapcsolatos véleményére. Annál inkább azonban

- az iskolán kívüli, személyes viktimizációs tapasztalat; illetve meglepő módon
- a tanulmányi előmenetel személyes megítélése.

Ezt mutatja az 1. és 2. ábra.

1. ábra: A „Mi a véleményed a budapesti közbiztonsági helyzetről?” kérdésre adott válaszok eloszlása a mintába kerültek személyes viktimizációs tapasztalata szerint (százalék)

2. ábra: A Budapest közbiztonsági helyzetét rossznak vagy nagyon rossznak minősítő megkérdezettek aránya a tanulmányi előmenetel személyes megítélése szerint (százalék)

Az iskolán belül előforduló cselekményeket a megkérdezettek jellemzően nem tekintették súlyos sérelemnek. Mindez megerősíti azt, hogy a sértettek nem igényelték feltétlenül minden esetben a hatósági beavatkozást.

A hatósági beavatkozás iránti igény nagymértékben függhet:

- a sérelem szubjektív érzetétől,
- az elkövetés körülményeitől,
- az elkövető személyétől és
- az elkövető és a sértett viszonyától.

A mintába kerültek a XII. kerületet a budapesti átlagnál biztonságosabb kerületnek tartják. A megkérdezettek 55,9 százaléka szerint a XII. a főváros tíz legbiztonságosabb kerülete közé tartozik, sőt minden ötödik válaszadó szerint a legbiztonságosabb három közé (20,1 százalék). Ezt a kedvező megítélést erősíti, hogy a XII. kerületben lakó válaszadók 77 százaléka gondolta úgy, hogy lakóhelye a legbiztonságosabb tíz budapesti kerület közé tartozik, és minden harmadik XII. kerületi diák szerint a legbiztonságosabb három közé sorolható. Ettől függetlenül minden harmadik XII. kerületi megkérdezett szerint (38,7 százalék) vannak olyan részei a kerületnek, ahová este nem szívesen mennek vagy nem mernek egyedül elmenni. Azonban napközben a lakóhelyről az iskolába történő eljutást szintén biztonságosnak minősítették a megkérdezettek.

Két szintéren vizsgáltuk a személyes érintettséget, a viktimizációs tapasztalatokat. Egyrészt az iskolán kívül, a szórakozáshoz kapcsolódó esti időszakban, másrészt az iskolán belül. Több viktimológiai vizsgálat eredménye is azt jelzi, hogy a magukat bűncselekmény áldozataként definiáló megkérdezettek egy része olyan cselekmény áldozatává vált, amely a hatályos büntető törvénykönyv alapján nem minősült bűncselekménnyek. Ugyanakkor a megkérdezettek egy része ezt egyértelműen viktimizációnak élte meg, benne az incidens a félelem, a szorongás, a bizonytalanság érzését váltotta ki.

Viktimizációs tapasztalatok az iskolán kívül

Az „Ért-e már valamilyen kellemetlenség, amikor este elmentél otthonról?” kérdésre a megkérdezettek 39,7 százaléka válaszolt igennel, azaz számolt be valamilyen kellemetlenségről.²⁰ A viktimizációs tapasztalattal rendelkező lányok aránya közel 7 százalékponttal volt magasabb (42,2 százalék), mint a fiúké (35,7 százalék)! A legtöbbször megnevezett „kellemetlenség” a „kötzködés” volt, amely magában foglalt olyan cselekményeket, mint a „hangos beszélés”, provokáció, lökdösődés, inzultálás, amelyek ugyan nem feltétlenül bűncselekmények, de félelmet keltenek az elszenvedőben, illetve akár komolyabb cselekmények prediktorai is lehetnek. Sokan számoltak be arról is, hogy „követték” őket idegenek, és közben akár illetlen, szexuális tartalmú megjegyzéseket is tettek. Vagy pedig – azért, mert pénzt akartak tőlük – zaklatták, akár hazáig is elkísérték a kiszemeltek. Ez volt a második leggyakrabban említett „kellemetlenség”.

²⁰ A „Fiatalok a bűnözés ellen” című vizsgálat során hasonló prevalenciaértéket mértünk. Ott a három város (Salgótarján, Vác és Tatabánya) megkérdezettjei körében 39,1 százalékos volt az érintettség.

A harmadik pedig a lopás (a kellemetlenséget elszenvedők 48 százaléka említette). A válaszadó vagyon elleni cselekmények sértettjeitől jellemzően pénzt, mobiltelefont, táskát tulajdonítottak el. Azonban mindösszesen két esetben tett feljelentést a sértett fiatal vagy annak törvényes képviselője. Aggasztó, hogy a megkérdezettek 12 százaléka számolt be fizikai bántalmazásról, illetve 4 százalékuk jelezte, hogy késsel fenyegették őket ismeretlenek az utcán, annak érdekében, hogy valamilyen értéktárgyukat átadják, vagy azt el tudják venni tőlük. (Egyik eset sem a XII. kerületben történt!)

A fiatalok leírása alapján az említett cselekmények, „kellemetlenségek” közül 57 (38 százalék) volt meglehetősen nagy valószínűséggel bűncselekménynek minősíthető, és ebből mindössze négyet jelentettek a rendőrségen. Fontos kiemelnünk, hogy az említett esetek egy része semmilyen formában nem minősíthető bűncselekménynek, de a bűncselekménynek tekinthető magatartások többsége is inkább vétség(i) vagy – vagyon elleni bűncselekmények esetén – szabálysértési alakzat volt. A relatíve magas érintettség (39,7 százalék) mégis azt tükrözi, hogy sok olyan esemény történik a fiatalokkal, amit ők sérelemként élnek meg, és ez befolyásolja biztonságérzetüket. A pontos arányszámok tisztázása meglehetősen nehéz feladat lenne, de felesleges is méricskélteni, hogy lopás esetén hány volt szabálysértési értékhatár alatt, illetve felett, vagy hány egyéb cselekményt minősíthetne a hatóság valóban bűncselekménynek. Hiszen az, hogy vétségi vagy szabálysértési alakzatban valósult-e meg az elszenvedett cselekmény, a sértett számára gyakorlatilag indifferens. A sérelem szubjektív értékelését nem a büntetőjogi megítélés befolyásolja. Az azonban aggasztó, hogy az iskolán kívül történt kellemetlen eseményeket jellemzően nem osztják meg a tanáraikkal a fiatalok. Kérdés, hogy egyáltalán mennyit tudnak ezekről a pedagógusok.

Zaklató rendőrség?

Mindenképpen szót kell ejteni a fiatalok által „rendőri zaklatás”-ként említett „kellemetlenségekről”, még akkor is, ha mindössze öt személy (mind fiú) jelezte azt. A megkérdezettek arról számoltak be, hogy este, az utcán rendőrök igazoltatták őket (külön-külön). Jellemzően nem értették az igazoltatás okát, és azt tapasztalták, hogy az igazoltatás során fölényesen, megalázóan, provokatívan viselkedtek velük a rendőrök. „Úgy bántak velem, mint egy bűnözővel, pedig nem csináltam semmit” – írta egy válaszadó.

Ez már csak a következők miatt is fontos információ:

Habár a rendőrnek joga van igazoltatni, azonban ha a fellépés, a kommunikáció formája és módja fölényességet, fenyegetést tükröz, provokál, az egyrészt félelmet, kiszolgáltatottságot kelt az eljárás alá vont személyben, másrészt könnyen eredményezheti, hogy az eljárás ily módon megvalósuló kezdeményezésére adott válasz is provokatív lesz, s ez elindíthat egy olyan folyamatot, amelyben mindkét fél viselkedése túllépheti a kulturálisan elfogadott határt és eszkalálódhat.

A diákok nincsenek tudatában a jogaiknak és a kötelességeiknek. Hiába a törvényi rendelkezés, ha azt csak a jogtudósok vagy a joggyakorlók ismerik. A diákok nem tud-

ják, hogy a rendőrnek mihez van joga, és azt sem, hogy nekik mihez van joguk, és mi a kötelességük ilyen helyzetben.²¹

Ez számos esetben komoly konfliktusforrás az állampolgárok és a rendőrök között, amely nemcsak a jog, de a jogalkalmazás és a jogalkalmazók hitelességét és legitimitását is aláássa, és erősítheti a kiszolgáltatottságot és a félelmet a normakövető állampolgároknál is. Korábban voltak kezdeményezések, amelyek célul tűzték ki – szakemberek bevonásával – a diákok jogi és jogérvényesítési ismereteinek bővítését, de ma már az iskolákban elvétve van jelen ehhez hasonló foglalkozás. Ha igen, akkor is speciálisan csak egy-egy jelenségre fókuszálnak (pl. biztonságos internethasználat, kábítószer-fogyasztás megelőzése stb.).

Pedig nemcsak a diákok, de közvetve a jogalkalmazók számára is hasznos lenne ezt a típusú információszolgáltatást, programot (?) „újraéleszteni”. (Alkalmasként lehetnek erre speciális célprojektek, de folyamatosan működő és fenntartható, kortárssegítő programmal kiegészített, illetve megerősített programok, „szolgáltatások”. Hangsúlyozni szeretnénk, hogy pusztán az információközlés preventív értéke alacsony. Ezért javasolt a többféle szakember bevonásával történő programszervezés. Továbbá azon szempontok figyelembevétele, hogy:

- ebben a korosztályban a kortárscsoport hatása nagyon erős (ezt érdemes lehet kihasználni, lásd kortárssegítés), továbbá
- az internet – mint a fiatalok körében elterjedten használt kommunikációs csatorna – segítheti vagy erősítheti az érdeklődés felkeltését a jogismeret szükségessége iránt, illetve magát az információnyújtást.

Viktimizációs tapasztalatok az iskolában

Vizsgáljuk tovább a személyes érintettséget, de most más színtéren! A diákok hétköznapi napjaik jelentős részét az iskolában töltik. Fontos leszögezni, hogy az iskolával kapcsolatban feltett kérdések nem azt célozták, hogy bebizonyítsuk, mennyi „kellemetlenség”, akár jogi értelemben vett bűncselekmény történik ott, és marad rejtve, hiszen – több száz gyermeket befogadó intézmények lévén – az iskolák „járulékos, természetes tartozéka” a gyermekek, fiatalok egymás közti (akár a verbális vagy a fizikai erőszak bizonyos formáival is társuló) konfliktusainak kezelése. Ezek jelentős részéről a tanárok nem is szereznek tudomást, és véleményünk szerint ez így is van rendjén.

Figyelmet érdemlő probléma akkor kezdődik, amikor

- valamely tanuló az iskolában rendszeresen áldozati szerepbe kényszerül, illetve
- ha az adott kellemetlenségeket a sértett súlyos sérelemként éli meg, pszichés és fizikai tünetekben is testet ölt az elszenvedett sérelem (pszichoszomatikus tünetek),
- és/vagy maga a cselekmény olyan, amely már nem értelmezhető „diákcsínyként”.

Ranschburg Jenő²² (2009) szerint amióta a világon létezik iskola, mindig volt benne agresszió, és amíg iskola lesz, addig ez így is marad. Ranschburg háromféle, az iskolai

²¹ Ritter (2005)

²² Ranschburg (2009)

környezetben markánsan elkülöníthető agressziótípust különböztet meg. Az első az úgynevezett *rangsorképző agresszió*, amely szerinte „amíg iskola lesz a világon, addig működni fog”. Ez valójában a *vetélkedő agresszió*, amelynek például a sport is köszönheti a létét. Ez lehet szimbolikus, de lehet nyílt összecsapás is. Gyakorlatilag ez az agresszió elfogadott, tolerált formája. Komolyabb gond azonban – Ranschburg megfogalmazása szerint – a *reaktív agresszió*. Szerinte ezek azok a helyzetek, amikor valaki az őt ért (vélt vagy valós) sérelemre visszavág. A fiatal megbántva és provokálva érzi magát, ezért számára a reaktív erőszak alkalmazása legitimációt nyer. Ezt sok esetben otthon is megerősítik. A harmadik típus – és az iskolarendszerben a legfontosabb kérdéskör – a *kötekedő agresszió*.

Itt megjelenik az agresszori és áldozati szerep – véli Ranschburg. Szerinte az agresszor a kötekedő, aki szereti érezni a hatalmát, ezért magánál gyengébb, kiszolgáltatottabb gyermeket keres, akit bántathat. Ennek funkciója a „hatalmam van valami, valaki fölött” érzésén túl a kortárscsoporton belüli népszerűség elnyerése, a státusz megszerzése és/vagy fenntartása. A mai iskolákban azok a gyermekek népszerűek, akik rendelkeznek egyrészt a kortárscsoporton, esetünkben az osztályon belül a magas státusz megszerzéséhez szükséges státuszszimbólumokkal (miért is lenne másképpen egy fogyasztói társadalomban?!), másrészt a gyengébb, alacsonyabb státuszúakkal szemben folyamatosan – azok sérelmére – kihasználják hatalmi pozíciójukat.

És kriminológiai értelemben megjelenik a Christie²³ értelmezési keretében is használt „ideális, legitimált áldozat”. Ranschburg szerint „ez a fajta agresszivitás azért is rettentően veszedelmes, mert aki a stresszhatást elszenvedi, az az áldozat. A kötekedő agresszor nem érez stresszt. Nagyon sok durva agresszió tartozik ebbe a kategóriába”.²⁴

A probléma – azon túl, hogy a folyamatosan megaláztatást, bántalmazást elszenvedő fiatal komoly pszichés és/vagy pszichoszomatikus betegségeket szerezhet – alapvetően az, hogy „irritábilis” lesz. Ingerlékeny. Dühös. És egy kisebb sérelem esetén hirtelen szélsőséges agresszióval reagálhat. A kriminológiai szakirodalom is megerősíti, hogy a legkomolyabb agresszív cselekmények elkövetése az iskolában a hosszabb ideje áldozati szerepben lévő fiatalokhoz köthető.²⁵

A megkérdezettek 38,1 százaléka (N = 131) – saját bevallása szerint – az iskolájában, a vizsgálatot megelőző egy évben az általunk felsorolt valamely esemény sértettje volt (lásd 1. táblázat). Gyakorlatilag minden harmadik fiatallal történt olyan esemény, amit az ő vagy javai sérelmére követtek el, volt, akivel többször is. A sértettek az esetek többségében ismerték az elkövetőt. Jellemzően nem került sor feljelentésre, a fiatalok egymás között elrendezték a problémát, ami azt jelzi, hogy vagy nem tekintették súlyos esetnek, bűncselekménynek az eseményt, vagy egy kisebbség félt megosztani a közösséghez tartozókkal a sértetté válás negatív élményét, „cikinek” érezte, szégyellte azt, vagy pedig megfélemlítettnek érezte magát.

23 Christie (1986)

24 Ranschburg (2009)

25 Lásd például Estévez–Murgui–Musitu (2008)

Vizsgáljuk meg az egyes események, bűncselekmények kapcsán a mintában mért előfordulási gyakoriságot! Itt jegyezzük meg, hogy a következő adatok azt jelzik, hogy a mintába kerültek hány százaléka vált az adott cselekmény áldozatává legalább egyszer a vonatkozó tárgyévben. Ez az érték, tehát a cselekmények, és nem a megkérdezettek változójának vonatkozásában mutatja az éves prevalenciát.

1. táblázat: A „kellemetlen események” előfordulási gyakorisága a vizsgálati mintában (százalék)²⁶

Események	Összesen, Bp. XII. kerület, 2014 (százalék)
„elloptak tőlem valamit”	27
„erőszakkal elvettek tőlem valamit”	3,7
„bántalmaztak, megvertek”	2,8
„olyan dologra kényszerített valaki, amit nem akartam megtenni”	5,3
„pénzt akartak tőlem, ezért megfenyegettek”	2,5
„valaki rá akart venni, hogy kábítószerrel fogyasszak”	5,9
„szexuálisan zaklattak”	2,2

A megkérdezett fiatalok leggyakrabban vagyoni elleni bűncselekmények áldozatává váltak az iskola területén. Bár a legtöbb sértettel ez csak egy alkalommal fordult elő, 9 százalékuk esetében ez több ízben is megismétlődött. A leggyakrabban pénz és elektronikai eszköz (főleg mobiltelefon) tűnt el. Az alacsony feljelentési hajlandóság összefügg azzal, hogy az események áldozatai és sértettjei is ugyanahhoz a közösséghez tartoznak.

A fenyegetés, zsarolás elég „puha”, nehezen megfogható, bizonyítható jelenség, bűncselekmény. Mégis tudjuk, a fiatalok körében elég gyakran megtörténik. Nem véletlen, hogy a vizsgált populációban, az iskola területén is ez volt a második leggyakrabban előforduló esemény (7,8 százalék). Habár az említett cselekmények jelentős többségére valóban igaz a zsarolás büntetőjogi tényállása, azonban ezek egy része a diákok körében mindig is megesett, és sokszor az áldozatok sem gondolták úgy, hogy ők maguk bűncselekmény sértettjei. Ugyanakkor nyilvánvalóan ezek olyan cselekmények, amelyeket – helyzettől függően – iskolai szinten kezelni szükséges!

A kábítószerrel kínálás kapcsán az összesített éves prevalenciaérték 5,9 volt. Azaz a vizsgált időszakban minden 20. tanuló számolt be arról, hogy legalább egyszer az iskolában kábítószerrel kínálták. Az érintett diákok közül senki nem szólt erről valamely tanárjának. A legtöbben egy barátjukkal vagy bizalmasukkal osztották meg, mi történt velük. Az iskolában kábítószerrel kínált fiatalok közül senki nem tett bejelentést a rendőrségen. A kínáló jellemzően egy osztálytárs volt.

²⁶ „Előfordult-e veled valamilyen esemény az elmúlt évben az iskolában?”

„Megaláztak a nem menő cuccom miatt”

Jelen vizsgálatban az iskolán belül történt eseménysort kiegészítettük a „megaláztak a nem menő cuccom miatt” változóval, amely – habár nem bűncselekmény – közvetve hatást gyakorol a sérelmet elszenvedő biztonságérzetére, és amely egyben jelzi a megkérdezett osztályban betöltött státusz helyzetét. Azért tartottuk fontosnak ezt a változót, mert egy korábbi „Kirekesztés és iskola” című vizsgálat²⁷ eredményei szerint napjainkban az iskolai kirekesztés egyik legfőbb oka a „státuszszimbólumok” hiánya vagy gyengesége, azaz a „látható szegénység”. Az exklúzió önmagában tehát viktimogén tényező, hiszen a kirekesztett fiatal sérülékenyebb, státusza folytán gyengébb és kiszolgáltatottabb. A megkérdezettek közül minden 10. fiatal jelezte (10,8 százalék), hogy több alkalommal is előfordult vele a vizsgálatot megelőző évben, hogy társai a „nem menő cuccai” miatt megalázták. Jellemzően osztálytárs volt a sértő személy, de két esetben előfordult, hogy a tanár.

A kérdésre adott válasz tekintetében fontos hangsúlyozni azt is, hogy nyilvánvalóan van, aki érzékenyebb az ilyen típusú megjegyzésekre, csúfolódásra, és van, aki nem veszi magára. A meghatározó ez esetben a *szubjektív kiszolgáltatottság, vulnerabilitás* érzése. Azaz az, hogy az érintett egyént mennyire érinti mélyen az elszenvedett sérelem, milyen negatív érzéseket vált ki benne ez a helyzet, illetve hogy mennyire képes azt kezelni, feldolgozni. Relatív kisebb sérelem is okozhat egyesekben jelentős frusztrációt, szorongást, míg mások nagyobb sérelmen is – látszólag vagy ténylegesen – könnyen túlteszik magukat. Mindenesetre, ha valaki önmagát gyengének érzi, és ezt a külső környezet megerősíti, például azzal, hogy megalázza, kirekeszti, akkor a kiszolgáltatottsága és a viktimogenitása is növekszik. Így könnyen válik belőle – Nils Christie szavaival – ideális áldozat.

Le kell szögeznünk, hogy habár az iskolákban előfordulnak bűncselekmények vagy olyan események, amelyeket a sértett annak gondol, vagy éppen a szubjektív értékelésével annak él meg, a vizsgált populációra vonatkoztatva nem igaz az a megállapítás, hogy

- sok bűncselekmény történik az iskolákban,
- a fiatalok egymással szemben túlságosan erőszakosak,
- az iskolákban gyakori a kábítószer-fogyasztás.

Az áldozattá vált fiatalok legkevésbé a pedagógusokkal osztják meg az iskolán belül tapasztalt sérelmeiket.

Egyéb devianciák – alkoholfogyasztás és közlekedés

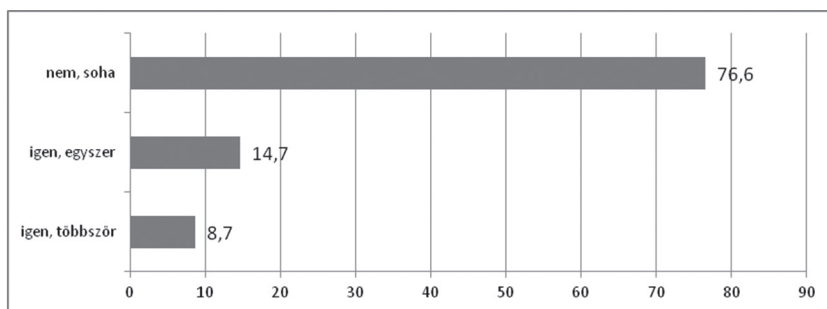
Közlekedésbiztonsági szempontból fokozott figyelmet kell szentelni a tizenéves fiatalok körében az alkoholfogyasztás és a közlekedés kapcsolatára, hiszen számos baleset forrása, hogy szórakozóhelyen történő alkoholfogyasztást követően a fiatalok gépjárművet vezetnek, vagy olyan gépjárműbe ülnek be, amelynek vezetője alkohol és/vagy

²⁷ Ritter (2003)

egyéb drog befolyása alatt áll. Gyakorlatilag minden 10. mintába került megkérdezett (11,7 százalék) azt jelezte, hogy soha nem fogyaszt alkoholt, további 50,6 százalékuk pedig azt, hogy csak ritkán kerül erre sor, azonban 37,9 százalékuk, azaz több mint harmaduk hetente legalább egyszer vagy még annál is gyakrabban nyúl alkoholtartalmú italhoz. Habár a kábítószer-probléma jóval nagyobb társadalmi érdeklődésre és érzékenységre tart számot, azonban az alkoholfogyasztás, mint azt a jelen vizsgálat eredményei is megerősítik, jóval elterjedtebb, és így az ezzel összefüggő viktimizáció is.

Az alkoholfogyasztás önmagában nem minősül szabálysértésnek, csak akkor, ha a törvényben leírt körülmények között történik. Ugyanakkor bizonyos élethelyzetekben komoly rizikófaktor, viktimogén tényező lehet más devianciák előfordulásával összefüggésben. Számos hazai vizsgálat szerint a fiatalok első jelentősebb mennyiségű alkoholfogyasztása, az első részegség jellemzően serdülőkorban, a kortárs csoport körében következik be.²⁸ A középiskolás fiatalok egy része 18 éves kora előtt jogosítványt szerez, és használja is. Ha valaki már vezet, sőt gépjárművel is rendelkezik – akár úgy, hogy a szülei kölcsönadták –, az egyfajta presztízs, státuszsimbólum a kortárs csoportban.

Ugyanakkor előfordul, hogy a szabályok ismerete ellenére a szórakozáshoz kötődően a járművezető fiatal is fogyaszt alkoholt és/vagy valamilyen más drogot. A mintába kerültek 4,4 százaléka legalább egyszer vezetett már úgy autót, hogy előtte fogyasztott alkoholt. Azok, akik azt jelezték, vezettek már alkoholfogyasztás után autót, többségében 1998-ban született (a vizsgálat idején 17 éves) fiúk és lányok voltak. A nembeli arány 4:1 volt a fiúk javára. A motort, robotot alkoholos befolyásoltág alatt vezetőkének (3,6 százalék), azonban az már komoly aggodalomra ad okot, hogy a mintába kerültek 23,4 százaléka a vizsgálatot megelőzően ült már olyan gépjárműben utasként legalább egyszer, amelynek vezetője alkoholt fogyasztott, továbbá 4,2 százalékuk olyan motoron vagy roboton, amelyet valaki alkoholos befolyásoltág alatt vezetett.

3. ábra: „Ültél-e olyan autóban az elmúlt egy évben, amelynek vezetője alkoholt fogyasztott?”

28 Lásd pl. Elekes (2009)

Itt jegyezzük meg, hogy minden iskola diákjainak körében detektálható volt a jelenlét. A kérdés vonatkozásában pedig éves prevalenciát vizsgáltunk, és nem életprevalenciát! A probléma azért igényel kiemelt figyelmet, mert a vizsgált célcsoport körében az átlagosnál nagyobb arányban válik lehetővé a vezetői engedély mielőbbi megszerzése és a gépjármű-használati lehetőség is!

A fiatalok rendőrökkel és bűnmegelőzéssel kapcsolatos attitűdje

Vizsgáltuk a fiatalok rendőrképét, rendőrökkel szembeni attitűdjét is. Az volt a hipotézisünk, hogy az iskolarendőr-program jelentős mértékben befolyásolja a rendőrökről alkotott véleményüket, így górcső alá vettük annak intézményesülését. Az eredmények azonban mást mutattak.

Iskolarendőr

Indulásakor az volt a program deklarált célja, hogy a szülők ne közvetlenül a rendőrséghez, hanem egy, az iskolával folyamatosan kapcsolatban álló rendőrhöz fordulhassanak kéréseikkel, kérdéseikkel.²⁹ 2014 szeptemberében a programcél már a kisiskolások biztonságos, balesetmentes közlekedésének, szabálykövető magatartásának elősegítése, közlekedési ismereteik bővítése, a gyermekek biztonságát veszélyeztető egyéb tényezők felderítése, megszüntetése lett. Az iskolarendőr-program minden XII. kerületi iskolában jelen van. Az összes állami kerületi iskolának van iskolarendőre, akiknek nevét és rendfokozatát az iskolák faliújságjain is olvashatjuk.

A megkérdezetteknek azonban mindössze 15,2 százaléka, azaz gyakorlatilag minden 7. válaszadó találkozott csak személyesen az iskolarendőrrel. Bár minden iskolában voltak olyanok, akik jelezték, hogy személyesen találkoztak vele, ugyanakkor volt olyan hely, ahol csak ketten. A mintába kerültek 2,4 százaléka jelezte, hogy segített már neki az iskolarendőr, de az összes ilyen eset egyetlen iskolához köthető! *A megkérdezettek több mint egyharmada (34,2 százalék) szerint szükség van iskolarendőrrre.* A támogatók okként elsősorban a biztonságérzet növelését jelölték meg. A biztonságérzeten túl – leggyakrabban – a normasértések feltárását és szankcionálását, valamint a rendfenntartást említették a diákok. A megkérdezettek egy része tehát alapvetően az iskolarendőrtől várna, hogy az iskolában biztonságban érezhesse magát (ő és a többi gyermek is). Ugyanakkor kérdés, hogy az iskolán belüli rend fenntartására képes, alkalmas lehet-e egy rendőr, illetve hogy egyáltalán a rendőr kompetenciájába ez beilleszthető-e?

A megkérdezettek több mint 40 százaléka bizonytalan volt a tekintetben, hogy szükség van-e az iskolában iskolarendőrrre, azonban minden negyedik megkérdezett (24,5 százalék) úgy vélte, hogy nincs. Az iskolarendőr iskolai jelenlétét elutasítók egyrészt azzal érveltek, hogy az iskolán belül a rend fenntartása a tanárok feladata, másrészt az-

29 Erről Bencze József országos rendőrfőkapitány beszélt Budapesten, a XIII. kerületi Hegedűs Géza Általános Iskola 2009–2010-es tanérvnyitóján. Forrás: www.jogiforum.hu/hirek/21550

zal, hogy a kerület relatíve „jó környék”, itt nincs szükség rendőrökre. A vizsgálat célja nem terjedt ki az iskolarendőr intézményének evaluációjára, ugyanakkor a vizsgálati eredmények arra engednek következtetni, hogy érdemes lenne egy programértékelést végezni, már csak azért is, mert egyrészt más funkciót tulajdonít a programnak a rendőrség, és más a megkérdezett diákság (közlekedésbiztonság vs. biztonságérzet növelése), másrészt egyértelmű, hogy a program nem egységesen elfogadott, illetve nem is egységesen funkcionál az iskolákban. Azaz néhol az iskolavezetés fontosnak tartja, így kiterjedtebb kompetenciával működik, máshol viszont nem, s ott ezért szinte csak formálisan van jelen. Valószínűsíthető, hogy az iskolarendőr személyének ilyen intézményesülés mellett aligha van befolyása a fiatalok rendőrképére.

A joghatóság egyik eleme a jogérvényesülés. Jogérvényesülés alatt nem pusztán a jogalkalmazást értjük, hanem – többek között – beletartozik a jogalkalmazó intézményekkel, személyekkel kapcsolatos pozitív társadalmi attitűd, legitimáció is. Ha a rendőr legitimitása megkérdőjelezhetetlen, az nagymértékben elősegíti a jogérvényesülést. Ha azonban a rendőrt az állampolgár nem tartja hitelesnek, „a törvény őrének”, igazságosnak, akkor az általa képviselt törvény és annak betartása is csorbát szenvedhet. Ezért nagyon fontos és meghatározó az állampolgárokkal kapcsolatba kerülő rendőrökről alkotott kép, társadalmi attitűd.

A megkérdezett fiatalok szerint egy rendőr legyen:

- empatikus („empatikus”, „jó indulatú”, „megértő”, „barátságos”, jó ítélőképességű”, „segítőképz”),
- tiszteletet parancsoló („jó megjelenésű”, „jó fellépésű”, „ápolat”, „jó modorú”, „udvarias”, „tiszteletet parancsoló”),
- intelligens („intelligens”, „okos”, „gyors helyzetfelismeréssel rendelkező”, „nagy tudású”, „tanult”).

A mintába került fiatalok véleménye szerint a magyar rendőrök általánosságban:

- inkább határozottak, mint bizonytalanok,
- inkább jó megjelenésűek, mint ápolatlanok,
- inkább erős fizikumúak, mint gyengék.

Ugyanakkor:

- inkább közömbösek, mint megértők,
- inkább barátságtalanok, mint barátságosak és
- inkább lusták, mint szorgalmasak.

Kérdés, hogy mindezek alapján hogyan alakul a fiatalok rendőrképe a jövőben.

Az áldozattá válás elkerülése

Megkérdeztük a fiataloktól, hogy amennyiben polgármesterek és rendőrkapitányok lennének egy személyben, mit tennének annak érdekében, hogy minél kevesebb fiatal kövessen el bűncselekményt. A megkérdezett fiatalok leggyakrabban azt említették, hogy *fiataloknak szóló programokkal* („biztonságos szórakozóhelyek”, „olyan helyek, ahol fontosnak érezhetik magukat a fiatalok”, „olyan helyek, ahol lehet segíteni má-

soknak”, „hasznos, értelmes szabadidő-eltöltési lehetőségek/programok”), illetve a fiatalok hasznos és értelmes programokba történő bevonásával lehet leginkább csökkenteni a fiatalkori bűnözést, devianciákat. Nyilvánvalóan ez nem a rendőrség feladata, hanem az önkormányzaté és az iskolaké. Ugyanakkor, mivel a megkérdezettek 45,1 százaléka azt jelezte, hogy szívesen részt venne egy ifjúsági programban, melynek keretében lehetősége lenne segíteni a rendőrök munkáját, érdemes elgondolkodni egy olyan program kidolgozásán, amely mind a rendőrség, mind pedig a segíteni vágyó ifjúság számára hasznos lenne.

A szigorúbb büntetéseket gyakran említik az emberek, ha arról kérdezzük őket, mit lehetne tenni egy-egy jelenség visszaszorítása érdekében. Így történt ez a mintában is, a megkérdezettek körében ez volt a második leggyakrabban említett eszköz („szigorúbb büntetések és jogérvényesítés”) az ifjúsági bűnözés visszaszorítására. Önmagában egy törvény vagy restriktívebb, szigorúbb szabályozás azonban nem garantálja annak alkalmazhatóságát. Pusztán a büntetés nagyságának nincs visszatartó ereje.

A harmadik leggyakrabban említett eszköz a diákok nyelvén, nekik szóló előadás, program a szabályokról, törvényekről és a jogkövetkezményekről. Sokan úgy gondolták a megkérdezettek közül, hogy a fiatalok jogismerete, a szabályok ismerete rendkívül sok kívánnivalót hagy maga után, továbbá hogy a jogkövetkezményekkel sincsenek tisztában. Erről korábban már volt szó. Ugyanakkor a probléma ismételt felbukkanása ebben a kontextusban határozottan jelzi, hogy a diákoknak is komoly igénye van arra, hogy kellő jogismerettel rendelkezzenek, kiváltképp az őket érintő élethelyzetekkel, problémákkal kapcsolatban.³⁰

A javaslatok remekül illusztrálják a fiataloknak a település, a helyi közösség felé támasztott igényeit. A biztonságos szórakozás, a tartalmas ifjúsági programok iránti igényt, a lokális közösség törődését, odafigyelését a fiatalokra, a diákoknak a közösség érdekében végzett tevékenységi körének szélesítését. Ugyanakkor erős az igény a folyamatos információkra a bűncselekmények jogkövetkezményeinek vonatkozásában, a balesetek elkerülése érdekében. A javaslatok többsége nem a rendőrség szervezetére és működésére, valamint nem csak a közrendvédelem fejlesztésére vonatkozott.

Összefoglalás

A vizsgálat eredményei kizárólag a vizsgálati mintára vonatkoztathatók, ami azt jelenti, hogy a XII. kerület mintába került középiskoláiba járó 16–17 évesekre érvényesek. Ugyanakkor felhívják a figyelmet több olyan jelenségre, amelyet érdemes lenne kiterjedtebb mintán is vizsgálni, így a rendőrség iskolai programjainak hatásosságát és célzottságát, illetve a célcsoport ezzel kapcsolatos igényeit. Szintügy a fiatalok rendőrképét és rendőrökkel kapcsolatos attitűdjét, valamint az esetleges interakcióik tapasztalatait, s ez azért is fontos, mert ez az attitűd és ezek a tapasztalatok nagymértékben

30 Azt gondoljuk, hogy erre – a célcsoport speciális jellemzői miatt – egy rendőr önmagában nem alkalmas, hiszen egy-egy helyzetnek, problémának nemcsak büntetőjogi, rendészeti, de szociális és/vagy egészségügyi vonatkozása, vetülete, megközelítése is lehet, amelyről nem feltétlenül bír tudomással egy rendőr. Ugyanakkor mindenképpen részét kell képeznie azon csapat feladatainak, amely ezt a felvilágosító szerepkört felvállalja.

meghatározzák a későbbiekben – felnőtt korukban – a rendőrök, a rendőrség irányában tanúsított viszonyulásukat. Csakis a tényeken alapuló, a rendőrség erőforrásaihoz és kompetenciájához igazodó, célzott programok szolgálhatják a rendőrség jövőbeli tekin-
télyének megalapozását az ifjúság körében.

IRODALOMJEGYZÉK

- Adler, Freda – Mueller, Gerhard O. W. – Laufer, William S. (2000): *Kriminológia*. Budapest, Osiris.
- Antunes, George – Hunt, A. Lee (1980): The Impact of Certainty and Severity of Punishment. In
Evan, William M. (Ed.): *The Sociology of Law*. New York, Macmillan.
- Balázsfalvi Gusztávné – Rácz Ferenc (2007): *Boldog születésnapot D.A.D.A.* Budapest, Igazságügyi és
Rendészeti Minisztérium.
- Balogh Jenő (1909): *Fiatalkorúak és a büntetőjog*. Budapest, Athenaeum.
- Barabás A. Tünde (2004): Általános viktimológia, latencia. In Irk Ferenc (szerk.): *Áldozatok és vélemé-
nyek*. Budapest, OKRI.
- Boers, Klaus (1991): *Kriminalitatsfurcht, Pfaffenwiler*. Idézi: Korinek László (1997): Békés egymás
mellett féls vagy félelem a bűnözéstől Közép-Kelet-Európában. In Irk Ferenc (szerk.): Társadal-
mi átalakulás és bűnözés. Budapest, OKRI.
- Christie, Nils (1986): The ideal victim. In Fattah, Ezzat A. (ed.): *From crime policy to victim policy:
Reorienting the Justice System*. London, Macmillan.
- Elekes Zsuzsanna (2009): *Egy változó kor változó ifjúsága: Fiatalok alkohol- és egyéb drogfogyasztása
Magyarországon, ESPAD 2007*. Budapest, L'Harmattan.
- Estévez, Estefania – Murgui, Sergio – Musitu, Gonzalo (2008): Psychosocial adjustment in
aggressors, pure victims and aggressive victims at school. In: *European Journal of Education and
Psychology*, Vol. 1. No. 2. 29–39.
- Farrall, Stephan – Maltby, Sarah (2003): The victimization of probationers. In: *The Howard Journal
of Criminal Justice*, Vol. 42. No.1. 32–54.
- Foster, Janet (2000): Social exclusion crime and drugs. In: *Drugs: education, prevention and policy*,
Vol. 7. No. 4. 317–330.
- Földes Petra – Lannert Judit (2009): *Online kérdőíves kutatás az iskolai erőszak kezeléséről*. Forrás:
www.koloknet.hu/koloknet_tanulmany.pdf (2013. 12. 09.)
- Gerő Márton – Hajdú Gábor (2009): *Iskolai veszélyek*. Forrás: www.oktbiztos.hu/ugyek/iskolai_agsresszio_jelentes.pdf (2012. 01. 07.)
- Gottfredson, Michael (1984): Victims of Crime: Dimension of Risks. In: *Home Office Research Study*,
No. 81. London, Her Majesty's Stationary Office.
- Hagan, E. Frank (1989): *Reserach Methods in Criminal Justice and Criminology*. New York, Macmillan.
- Hagan, John – McCarthy, Bill (1997): *Mean Streets: Youth Crime and Homelessness*. Cambridge,
Cambridge University Press.
- Kerezi Klára – Kó József (2009): *15 éves a DADA. A rendőrségi megelőzési program értékelése*. Kutatási
beszámoló. Budapest, OKRI.
- Kerezi Klára – Parti Katalin (szerk.) (2008): *Latens fiatalkori devianciák. Fiatalkori devianciák egy
önbevalláson alapuló felmérés tükrében – ISRD-2*.
Budapest, ELTE–OKRI.
- Király Tibor (1997): Rendszerváltás és bűnözés. In Irk. Ferenc (szerk.): Társadalmi átalakulás és
bűnözés. Budapest, OKRI.
- Kó József (1998): Vélemények a bűnözésről. In Irk Ferenc (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok XXXV*.
Budapest, OKRI.
- Kó József (2004): A bűnözéstől való félelem. In Irk Ferenc (szerk.): *Áldozatok és vélemények*. Budapest,
OKRI.
- Kulcsár Kálmán (1997): *Jogszociológia*. Budapest, Kulturtrade Kiadó.

- Neale, Joanne – Bloor, Michael – Weir, Christopher (2005): Problem drug users and assault. In: *International Journal of Drug Policy*, Vol. 16. No. 6. 393–402.
- Parti Katalin (2012): Az iskolai online bántalmazás felmérése és komplex kezelése a „TABBY in Internet” nemzetközi program keretében. In: *Infokommunikáció és Jog*, 9. évf. 52–53. sz.
- Ranschburg Jenő (2009): *Az iskolai agresszió pszichológiai motívumai*. Forrás: www.ofi.hu/tudastar/ranschburg-jeno-iskolai (2014. 02. 26.)
- Ritter Ildikó (2003): *Fiatalok a bűnözés ellen*. Kutatási beszámoló. Budapest, Egészséges Ifjúsági Alapítvány – OKRI.
- Ritter Ildikó (2005): *Bizalmi kérdés – Kutatás a rendőri intézkedések ellen 2005-ben tett állampolgári panaszok tárgyában*. Budapest, Magyar Helsinki Bizottság.
- Ritter Ildikó (2011): *Kirekesztés és iskola*. Kutatási beszámoló. Budapest, Egészséges Ifjúsági Alapítvány.
- Seddon, Toby (2005): Drugs, Crime and social exclusion: Social context and social theory in British drug-crime research. In: *British Journal of Criminology*, Vol. 46. No. 4. 680–703.
- Singer, Simon I. (1981): Homogenous victim-offender populations: a review and some research implications. In: *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 72. No. 2. 779–788.
- Van Dijk, Jan J. – Steinmetz, Carl H. (1983): Victimization survey: beyond measuring the volume of crime. In: *Victimology: An International Journal*, Vol. 37. No. 1. 90–102.
- Vienna Declaration on Crime and Justice: *Meeting the Challenge of Twenty-first Century 2000*. A/RES/55/59. United Nations.
- www.crimesurvey.co.uk/previous-research.html (2014. 11. 02.)
- www.hvg.hu/itthon/20140829_Kezdodik_a_tanev_keszultsegben_az_iskolar (2014. 01. 14.)
- www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/NACJD/NCVS/ (2014. 11. 02.)
- www.jogiforum.hu/hirek/21550 (2014. 01. 14.)
- www.police.hu/hirek-esinformaciok/bunmegelozes/ifusagvedelem/tanevnyito-2013/2014 (2014. 01. 14.)

SUMMARY

Youth Crime Prevention Study among High School Students in the 12th District / Budapest – Opinions and Experiences of Public Safety

RITTER Ildikó – SZKÁROSSY Zoltán

The purpose of this study was to get to know how affected 10th grade high school students are from a victimological point of view. Based on the results of the study it can be affirmed that there is a 9 times victimological latency among 16–17 year old students in the 12th district, i.e. only a fraction of the offenses comes to the notice of the authorities. These findings also draw the attention to the fact that basing interventions or prevention strategies solely on criminal statistics without victimological studies can be misleading.